

Natuurhistorisch Museum Rotterdam in 2023

Meike Moors* [interim-directeur, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; moors@hetnatuurhistorisch.nl]
Bram Langeveld [conservator, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; langeveld@hetnatuurhistorisch.nl]

▲ 'We blindly trust what we know' - textiel/wol. (Henrique van Putten)

2023 was voor Het Natuurhistorisch een bijzonder jaar; een jaar van uitersten. Het museum kreeg meer bezoekers dan ooit tevoren, opende de grote nieuwe tentoonstelling Nationaal Park Rotterdam, kende vele hoogtepunten en successen en tegelijkertijd waren er ook zorgen over de financiële situatie door de sterk gestegen kosten.

Met 70.617 bezoekers haalden we het hoogste aantal sinds de oprichting in 1927. De organisatie boekte veel vooruitgang op het gebied van diversiteit en inclusie ten aanzien van alle P's (personeel, programma, publiek en partners) waarmee we bij koplopers in de Rotterdamse cultuursector horen. Bovendien hebben we in 2023 de herijking voor het Museumregister succesvol doorlopen en hebben opnieuw de erkenning een geregistreerd museum te zijn. Ook werkten we aan nog meer belangrijke bouwstenen voor de organisatie zoals een personeelshandboek en een toekomstbestendig collectieplan.

De specialisten van ons ecologisch adviesbureau Bureau Stadsnatuur hebben met kennis en inzet bijgedragen aan het

opstellen van het Biodiversiteitskader en de Natuurindicatiekaart van de Gemeente Rotterdam. De nieuwe, actuele en toonaangevende tentoonstelling Nationaal Park Rotterdam is niet alleen het resultaat van een brede samenwerking maar biedt als platform ook ruimte aan vele partijen in de stad.

We kijken dus vol trots terug hoe we onze activiteiten en missie om publiek te informeren, inspireren en activeren ook in 2023 voort hebben kunnen zetten. We hebben onze bezoekers met veel passie en toewijding mee weten te nemen in de verhalen over de natuur, van lang geleden en nu. Onze collectie als hart van ons museum en als natuurgeheugen van Rotterdam en omgeving speelt daarin een centrale rol.

Tijdelijke tentoonstellingen

In totaal waren er negen nieuwe tijdelijke tentoonstellingen in het museum; zelfs 1 meer dan aanvankelijk begroot. De nieuwe, omvangrijke tentoonstelling Nationaal Park Rotterdam (maart 2023-heden) laat zien dat de stad ook natuur is, en dat we daar als

mens iets aan hebben (zie Straatgras 35-1). Samen met het Erasmus MC Hart en Vaat Instituut werd Komt een leeuw bij de dokter (8 oktober 2023 t/m 15 september 2024) ontwikkeld. Hierin was te zien dat elk gewerveld dier hart en vaten heeft (Straatgras 35-2). Jasper de Gelder: Shifting Habitats (22 januari t/m 21 mei 2023) toonde met schilderijen en epoxywerken een inktkijkje in een wereld die niet de onze is, maar dat met een beetje verbeeldingskracht wel zou kunnen zijn (Straatgras 35-1). Met zwart karton als basis weet Ties Poeth met een minimum aan uitsparingen elk beest treffend in zijn museale omgeving vast te leggen. Zijn werk was te zien in Dieren uit papier gesneden - grafisch werk van Ties Poeth (2 april t/m 25 juni 2023) (Straatgras 35-2). Het Blinde Vertrouwen - fabeldieren van Henrique van Putten (4 juni t/m 22 oktober 2023) toonde hedendaagse fabeldieren van textiel. De dieren hangen, klimmen, vallen of klampen zich met hun klauwen stevig aan elkaar vast. Ondanks de stijf dichtgeknepen ogen vertoont elk beest een duidelijke gemoedstoestand, af te lezen aan de atletische lichaamshouding, de uitgestoken tong of de kleurrijke handjes. Wat voor beesten het zijn, stelt de kennis en het voorstellingsvermogen van biologen op de proef. Milah van Zuilen: Veldwerk - ecologie en kunst verbonden (5 november 2023 t/m 3 maart 2024) toonde werk van boscoloog in opleiding Milah van Zuilen (Straatgras 36-1).

De Nestbouwers programmeerden twee tentoonstellingen. De Nestbouwers: Schimmels in de Spotlights (8 juli t/m 26 november 2023) was hun allereerste expositie. Hierin stelden zij zichzelf voor en verbeeldde hun fascinatie voor een onderbelichte groep organismen, de schimmels (Straatgras 35-2). Daarna volgde De Nestbouwers: Door de ogen van (9 december 2023 t/m 9 juni 2024). Deze tentoonstelling toont hoe verschillende zoogdieren, vogels en insecten hun omgeving zien.

* met tekstbijdragen van Jeanette Conrad, Anne van Hazel, Shirley Jaarsma, Liset Stoffers & Niels de Zwarte

Vanuit het oogpunt van diverse soorten uit de museumcollectie ontdekt de bezoeker verborgen lichtstralen en nieuwe perspectieven (Straatgras 36-1).

Bijzonder was een tentoonstelling op locatie, namelijk in het Stadhuis: Nationaal Park Rotterdam extern (11 juli 2023 t/m 23 januari 2024). Op verzoek van de Gemeente maakten we een presentatie aansluitend bij Nationaal Park Rotterdam. Met een grote diversiteit aan collectiestukken en een toekomstkaart worden de biodiversiteit en de mogelijkheden voor natuur in Rotterdam onder de aandacht gebracht. Op deze locatie wordt een aantal geselecteerde musea afwisselend uitgenodigd om een productie te maken in vitrines in de wachtruimte van de burgemeester en wethouders.

Publieksactiviteiten

Ook in 2023 werd weer een breed palet aan publieksactiviteiten georganiseerd, voor allerlei publieksgroepen. Rond de Dag van de Biodiversiteit nam Het Natuurhistorisch het initiatief voor BIOBLITZ; publiek telde zoveel mogelijk soorten binnen de Rotterdamse gemeentegrenzen en kon deelnemen aan verschillende activiteiten van Het Natuurhistorisch en van andere organisaties, waaronder een nachtvlinderexcursie in Polder de Esch, bodemdieren bekijken door de microscoop in het museum, vogeltochten in het Essenburgpark en het Kralingse Bos, een vleermuiswandeling in het Zuiderpark en verschillende excursies van partners IVN, KNNV en de Rotterdamse Florawerkgroep (Straatgras 35-2). Voor de aftrap van het NK tegelwippen organiseerden we in samenwerking met Groenemorgen een ontbijt in het museum, met aansluitend een stadsnatuurwandeling. In de Week van de Invasieve Exoten organiseerden we een lezing voor volwassenen over de Japanse duizendknoop.

Dit verslagjaar werden vier Prikkelarme openstellingen georganiseerd voor bezoekers voor wie een museumbezoek tijdens reguliere openingstijden niet mogelijk is door de vele prikkels. Op twee momenten was er een rondleiding in gebarentaal door een dove museumgids, geschikt voor zowel mensen die doof of slechthorend zijn, als voor horende mensen. Ook was er twee keer een dementievriendelijke rondleiding voor bezoekers met dementie en hun begeleiders.

▲ Nationaal Park Rotterdam extern stond van 11 juli 2023 t/m 23 januari 2024 in het Stadhuis aan de Coolsingel. (Shirley Jaarsma)

Educatie

Er werden dit jaar 130 museumlessen aan reguliere basisschoolklassen gegeven waarmee we 2687 leerlingen bereikten. Voor het voortgezet onderwijs werden er 39 museumlessen gegeven (774 leerlingen). Aan het speciaal onderwijs werden 21 lessen gegeven, met in totaal 182 leerlingen. Vanuit het MBO kwamen 4 groepen naar het museum, met in totaal 114 leerlingen.

Voor het basisonderwijs bestond het aanbod uit 10 museumlessen voor diverse niveaus, waarvan 7 eigen museumlessen, 2 museumlessen ('Dieren Verzamelen' en 'Lekker Leven') vanuit een samenwerking met de SKVR en 1 museumles in samenwerking met het Wetenschapsknooppunt. Het aanbod voor het voortgezet onderwijs bestond uit 10 verschillende museumlessen en rondleidingen. Er zijn samenwerkingsrelaties (JINC en BIKKL) versterkt waarbij we jongeren (12-19 jaar) de kans bieden onze werkvloer te leren kennen. Zo krijgen zij inzicht in ons vakgebied en verkennen de arbeidsmarkt. Daarbij werken wij met museumlessen op maat. Ook leerlingen van ISK en NT2 krijgen een aangepast aanbod.

Inclusiviteit, innovatie en interconnectiviteit

De Kwartiermaker Diversiteit & Inclusie die startte in 2022 heeft in 2023 het ingezette traject naar een nog meer divers en inclusief museum voortgezet. Gedurende het verslagjaar is hard gewerkt om deze beleidsspeerpunten tot in de fijnste haarvaten van de

museumorganisatie en het museumpersoneel te laten doordringen. De activiteiten gericht op specifieke doelgroepen werden voortgezet en na het volgen van een cursus door de rondleider uitgebreid met Het Natuurhistorisch Ongezien, een rondleiding voor bezoekers met een visuele beperking. In 2023 hebben museummedewerkers wederom een training gevolgd om het kennisniveau op peil te houden wat betreft de ontwikkelingen op het gebied van dementie in de samenleving. Het museum heeft daarmee het keurmerk dementievriendelijk behouden. In de nieuw geopende tentoonstelling Nationaal Park Rotterdam is met verschillende doelgroepen rekening gehouden door het toevoegen van voel- en geurelementen en het plaatsen van een aanraakscherm in de juiste hoek voor een rolstoel. In het museum werd trapmarkering toegevoegd aan de entree, om toegankelijker te zijn voor mensen met een visuele beperking. Bij de balie van het museum werd de picto-museumkaart in gebruik genomen. De picto-museumkaart heeft als doel de beleving en de mogelijkheid tot participatie bij een museumbezoek voor mensen met een communicatiebeperking te vergroten.

De website van het museum werd toegankelijker gemaakt voor diverse doelgroepen. Zo werd het contrast verbeterd, de toetsenbordbediening geoptimaliseerd en werden er link- en knopnamen toegevoegd. Voor Stichting Jarige Job werd een inzamelingsactie gehouden en een geldbedrag en box met cadeaus overhandigd. In

▲ Bezoekers en een rondleider tijdens een rondleiding Het Natuurhistorisch Ongezien in het museum. (Het Natuurhistorisch)

samenwerking met Team Toekomst werden 4 gratis kinderfeestjes georganiseerd voor gezinnen met een kleine beurs. Ook werden 10 kerstpakketten gedoneerd aan Team Toekomst. Aan diverse sociale initiatieven werden vrijkaartjes weggegeven in een aangekleed pakket, waaronder aan Cultuurfonds, de fotowedstrijd van de Week van de Biologie, VSO Accent op Noord en de decemberactie van NLvoorelkaar - Zorgzaam010.

Vanuit het museum vinden we het belangrijk om een return on investment te geven aan de maatschappij. Onze inkomsten, of het uit cultuursubsidie is of uit advieswerk, maken dat we kennis opdoen die we graag weer uitdelen. Daarom wordt er heel veel gratis advies gegeven aan burgers (Natuursprekuren, e-mailverzoeken, telefoontjes, mensen aan de balie met vragen) en aan overheden (meedenken met Gemeente Rotterdam over stadsecologie, met ministeries over beleid voor natuur in de stad, participeren in het stadsecologenetwerk van Provincie Zuid-Holland). Ook weten veel scholieren, studenten en kunstenaars ons te vinden en maken we vaak tijd om hen te woord te staan in een interview of door feedback te geven op een idee dat ze hebben en willen laten toetsen door een kenner. Ook geven we elk jaar meerdere gratis excursies die voor iedereen toegankelijk zijn, waarmee we kennis en passie over de natuur overdragen. De collectie wordt bij elk redelijk verzoek gratis voor onderzoek beschikbaar gesteld: van door-

gewinterde wetenschapper tot middelbare scholier en van natuurkenner tot kunstenaar.

Daarnaast geven de medewerkers veel lezingen en gastcolleges om laagdrempelig en breed onze kennis te verspreiden. In Rotterdam draaien we actief mee in het Groen010-netwerk waarin we met allerlei groene organisaties kennis uitwisselen.

Collectie

In het aanwinstenboek werden 196 (2022: 89) aanwinsten geregistreerd. Een aanwinst kan uit slechts een object bestaan of vele monsters omvatten. Schenkingen voor collectie en bibliotheek werden ontvangen van ca. 75 personen en ca. 16 instellingen. Belangrijke grote aanwinsten in 2023 zijn: enkele honderden insecten en een herbarium van R. Liefwaard, 30 opgezette vogels van Diergaarde Blijdorp, ruim 18.000 monsters schelpen van J. Trausel (al eerder in langdurige bruikleen) en enkele honderden monsters schelpen van K.P. Hoogerwerf. Dankzij de fijne relatie met de Vogelklas Karel Schot vinden bijzondere en minder bijzondere elementen van de stads(avi)fauna hun weg naar Het Natuurhistorisch, zoals een kleinste jager uit de haven. De ecologen van Bureau Stadsnatuur houden hun ogen ook goed open voor de collectie en brachten in 2023 onder andere een kauw uit Rotterdam en een grote bonte specht uit Nissewaard. In 2023 zijn dankzij enthousiaste inzet van vrijwilligers 25 zoogdieren en 121 vogels geprepareerd tot balg. Dit betrof zowel aanwinsten uit 2023 als eerder in

de vriezer gedeponeerde exemplaren. Op 31 augustus 2023 werd het Collectieplan Natuurhistorisch Museum Rotterdam 2023-2028 vastgesteld. Dit plan volgt op het Collectieplan 2012 - 2019 'Verstilde Natuur'. Dit nieuwe collectieplan volgt in grote lijnen het vorige, met een lichte aanscherping van de focus in het verzamelgebied.

Onderzoek

Naast intern gebruik voor tentoonstellingen, educatie en onderzoek, werd de collectie ook regelmatig door derden geraadpleegd. Het gaat dan om natuurhistorisch onderzoek in de breedste zin door wetenschappers/studenten van andere instituten (deels uit het buitenland) (11 bezoeken) en door citizen scientists (25 bezoeken). Eveneens werd de collectie weer meermaals geraadpleegd door kunstenaars, makers en andere creatieven voor hun artistiek onderzoek en/of ter inspiratie (10 bezoeken). Het Natuurhistorisch blijft volop inzetten op een zo frequent en divers mogelijk gebruik van de collectie. Naast het fysieke gebruik werd de collectie ook online weer veel geraadpleegd ((een deel van) de dataset werd 56.300 keer gedownload), wat resulteerde in 346 wetenschappelijke publicaties (volgens de tracking software van GBIF). Eigen museum-medewerkers en vrijwilligers publiceerden 42 (wetenschappelijke) publicaties, waaronder zelfs in het gerenommeerde tijdschrift Nature. Ook beschreven ze diverse nieuwe soorten.

Bureau Stadsnatuur

Bureau Stadsnatuur heeft in 2023 185 projecten uitgevoerd voor 115 verschillende opdrachtgevers in de Randstad. Dit leverde een veelvoud aan rapportages op die te maken hebben met ruimtelijke ontwikkelingen, beheer, natuurinclusieve ontwerpen en inrichting in relatie tot (beschermde) flora en fauna en stedelijke biodiversiteit. Eind 2023 kwam het boek 'Stadsnatuur bouwen' uit dat inspiratie biedt voor natuurinclusief bouwen en zo bij kan dragen aan de Nederlandse en Europese doelstellingen om biodiversiteit in het stedelijk gebied te behouden en waar mogelijk te verbeteren (Straatgras 36-1). ◀

JAARVERSLAG

Het volledige jaarverslag 2023 staat op hetnatuurhistorisch.nl.